

Diagnoza stanu. Program rewitalizacji Gminy Stare Miasto na lata 2017-2023

PROJEKT

Opracowany przez Zespół

ECO-ART Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17
00-203 Warszawa
www.eco-art.pl

Unia Europejska
Fundusz Spójności

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	3
2. DIAGNOZA CZYNNIKÓW ZJAWISK KRYZYSOWYCH ORAZ SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH	4
2.1. DEMOGRAFIA	9
2.2. BEZROBOCIE	12
2.3. UBÓSTWO.....	15
2.4. BEZPIECZEŃSTWO	19
2.5. AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA	19
2.6. IDENTYFIKACJA OBSZARÓW W STANIE KRYZYSOWYM POD WZGLĘDEM WYSTĘPOWANIA NEGATYWNYCH ZJAWISK SPOŁECZNYCH	21
2.7. SYTUACJA GOSPODARCZA	23
2.8. SYTUACJA ŚRODOWISKOWA	27
2.9. SYTUACJA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	29
2.10. SYTUACJA TECHNICZNA	32
2.11. DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH	34
3. POGŁĘBIONA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI I ZASIĘG PRZESTRZENNY OBSZARU REWITALIZACJI	38
4. WYKORZYSTANE ŹRÓDŁA DANYCH	39

1. WPROWADZENIE

Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie programu rewitalizacji.¹

Program rewitalizacji to inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy, na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446, z późn. zm.), wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.²

Kompleksowa rewitalizacja obszarów zdegradowanych powinna zmierzać do pobudzenia aktywności środowisk lokalnych i stymulowania współpracy na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego, a także prowadzić do przeciwdziałania zjawisku wykluczenia na obszarach zagrożonych patologiami społecznymi. Celem podejmowanych inicjatyw w obszarze rewitalizacji powinna być poprawa jakości życia mieszkańców, zwiększenie ich szans na zatrudnienie oraz ożywienie gospodarcze i społeczne obszaru. Realizacja działań infrastrukturalnych winna być narzędziem niwelowania negatywnych zjawisk związanych ze zdiagnozowanymi problemami społecznymi, a działania inwestycyjne służyć trwałej odnowie rewitalizowanego obszaru poprzez poprawę ładu przestrzennego, stanu środowiska i zabudowy, zastosowanie wysokiej jakości rozwiązań architektonicznych i urbanistycznych, a także wspierać powstawanie nowych miejsc pracy i inwestycji, w tym także możliwości spędzania wolnego czasu.³

Niniejszy dokument został sporządzony z uwzględnieniem zasad planowania rewitalizacji, wskazanych w „Wytycznych Ministra Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”.

¹ Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, Dz.U. z 2017 r. poz. 1023.

² Wytyczne Ministra Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, dostępne: https://www.mr.gov.pl/media/23916/Wytyczne_dot_rewitalizacji_po_aktualizacji-zatwierdzone02082016clear.pdf

³ „Zasady programowania i wsparcia rewitalizacji w ramach WRPO 2014+”, http://wrpo.wielkopolskie.pl/system/file_resources/attachments/000/004/063/original/Zasady_programowania_i_wsparcia_rewitalizacji_w_ramach_WRPO_2014_.pdf?1475840252.

2. DIAGNOZA CZYNNIKÓW ZJAWISK KRYZYSOWYCH ORAZ SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH

Gmina Stare Miasto położona jest w województwie wielkopolskim w powiecie konińskim. Od północy graniczy z Gminą Golina (powiat koniński) i Miastem Konin (miasto na prawach powiatu), od wschodu z Gminą Krzymów (powiat koniński), od południa z Gminą Rychwał (powiat koniński) oraz Gminą Tuliszków (powiat turecki), od zachodu z Gminą Rzgów (powiat koniński). Powierzchnia gminy obejmuje obszar 97,75 km² i zamieszkuje ją 11 882 osoby.

W skład Gminy wchodzi 29 miejscowości: Barczygłów, Bicz, Bicz-Ostatki, Główiew, Janowice, Karsy, Kazimierów, Krągola, Krągola Pierwsza, Kruszyna, Lisiec Mały, Lisiec Nowy, Lisiec Wielki, Modła Królewska, Modła Księża, Modła-Kolonia, Niklas, Nowiny, Posada, Posoka, Przysieka, Rumin, Stare Miasto, Tomaszew, Trójka, Zgoda, Żdźary, Żdźary-Kolonia oraz Żychlin. Siedzibą Urzędu Gminy i głównym ośrodkiem administracyjnym i usługowym gminy jest Stare Miasto.

W strukturze użytkowania terenu dominują użytki rolne, które zajmują ponad 75% powierzchni gminy (w tym grunty orne 52%), a lasy stanowią 14,3%. Na grunty pozostałe przypada 10,5% powierzchni gminy.

Do obszarów chronionego krajobrazu na terenie Gminy Stare Miasto należą:

- ✓ Złotogórski Obszar Chronionego Krajobrazu⁴ o powierzchni 31 000 ha, który zajmuje znaczną część Wysoczyzny Tureckiej, sąsiadującą od północy i od wschodu z doliną Warty (Doliną Konińską i Kotliną Kolską). Krajobraz jest dosyć urozmaicony, ponieważ występują tu wysokie wzgórza morenowe, górujące prawie o 100 m ponad doliną Warty. W granicach Gminy Stare Miasto znajduje się on na wschód od drogi Żychlin – Tuliszków (jest to północno-zachodni fragment obszaru). Obejmuje on częściowo tereny leśnictwa Brzeźno i Żychlin na powierzchni 1890 ha. Charakterystyczną cechą są trzy skupienia pagórków, mające tę samą genezę i jednakowy charakter rzeźby.

Na terenie Gminy występują obszary Natura2000⁵:

- ✓ Obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 Dolina Środkowej Warty (PLB300002) został utworzony w celu ochrony, pod względem przyrodniczym, zagrożonych składników różnorodności biologicznej. Jest to obszar zalewowy rzeki Warty, łąk, pastwisk, lokalnie porośniętych łęgami i wikliną nadrzeczną. Stanowi on ważną ostoję ptaków wodno-błotnych, zwłaszcza w okresie lęgowym. Występują tu co najmniej 42 gatunki ptaków znajdujących się na liście załącznika do Dyrektywy i 18 gatunków Czerwonej Księgi. Krajobraz „Doliny Środkowej Warty” jest jednym z najlepiej zachowanych naturalnych i półnaturalnych krajobrazów typowej rzeki nizinnej.
- ✓ Specjalny obszar ochrony Siedlisk Natura 2000 Ostoja Nadwarciańska (PLH300009).

⁴ Na mocy Rozporządzenia Nr 14 Wojewody Konińskiego z dnia 23 lipca 1998 r. zmieniającego uchwałę w sprawie ustalenia obszarów krajobrazu chronionego na terenie województwa konińskiego i zasad korzystania z tych terenów.

⁵ Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, <http://geoserwis.gdos.gov.pl>

Obszar ten obejmuje co najmniej 24 rodzaje siedlisk wymienionych w załączniku nr 1 do Dyrektywy Siedliskowej. Są to środowiska wyjątkowo zróżnicowane od bagiennych i torfowiskowych do suchych wydmowych, a część z nich jak np. śródłądowe łąki halofilne cechują się bardzo dobrym stanem zachowania. Łąki te z bogatymi populacjami ginących gatunków słonorośli oraz zagrożonego w Polsce storczyka błotnego są osobliwością w skali europejskiej.

Etapy prac

Diagnoza stanu została przeprowadzona w trzech etapach. Najpierw przeanalizowano dokumenty strategiczne i planistyczne gminy, a następnie przeprowadzono analizę wskaźnikową zjawisk w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej na terenie Gminy Stare Miasto i w poszczególnych jednostkach urbanistycznych gminy, która była poddana partycypacji społecznej. Na tej podstawie wyznaczono obszary w stanie kryzysowym i obszary zdegradowane, uwzględniając we wszystkich analizach potrzeby zgłaszane przez mieszkańców w ramach uspołecznienia procesu. W ostatnim etapie skoncentrowano się na wskazaniu obszaru rewitalizacji, istotnego z punktu widzenia rozwoju lokalnego gminy, charakteryzującego się niekorzystnymi zjawiskami zdiagnozowanymi w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej czy przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej oraz definiowanymi przez mieszkańców. Obszar zidentyfikowany w wyniku przeprowadzonej analizy stanowi najbardziej problemową część gminy, w granicach której podejmowane będą przedsięwzięcia rewitalizacyjne, dla którego przeprowadzono pogłębioną diagnozę stanu kryzysowego. Celem strategicznym realizacji polityki klimatycznej jest włączenie się Polski do działań społeczności międzynarodowej na rzecz ochrony klimatu globalnego poprzez wdrażanie zasad zrównoważonego rozwoju, zwłaszcza w zakresie poprawy wykorzystania energii, zwiększania zasobów leśnych i glebowych kraju, racjonalizacji wykorzystania surowców i produktów przemysłu oraz racjonalizacji zagospodarowania odpadów, w sposób zapewniający osiągnięcie maksymalnych, długoterminowych korzyści gospodarczych, społecznych i politycznych.

Obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym

Zgodnie z zapisami art. 9 ustawy jako **obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym** można uznać taki, w którym nastąpiła koncentracja negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.

Obszar zdegradowany

Obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym pod względem występowania negatywnych zjawisk społecznych można wyznaczyć jako **obszar zdegradowany** w przypadku zaistnienia na nim co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

1. gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw lub
2. środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub
3. przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub
4. technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz нефункционowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, pod warunkiem stwierdzenia na każdym z podobszarów występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz przynajmniej jednego negatywnego zjawiska z obszaru gospodarczego, środowiskowego, przestrzenno-funkcjonalnego lub technicznego.

Porównywalne jednostki przestrzenne

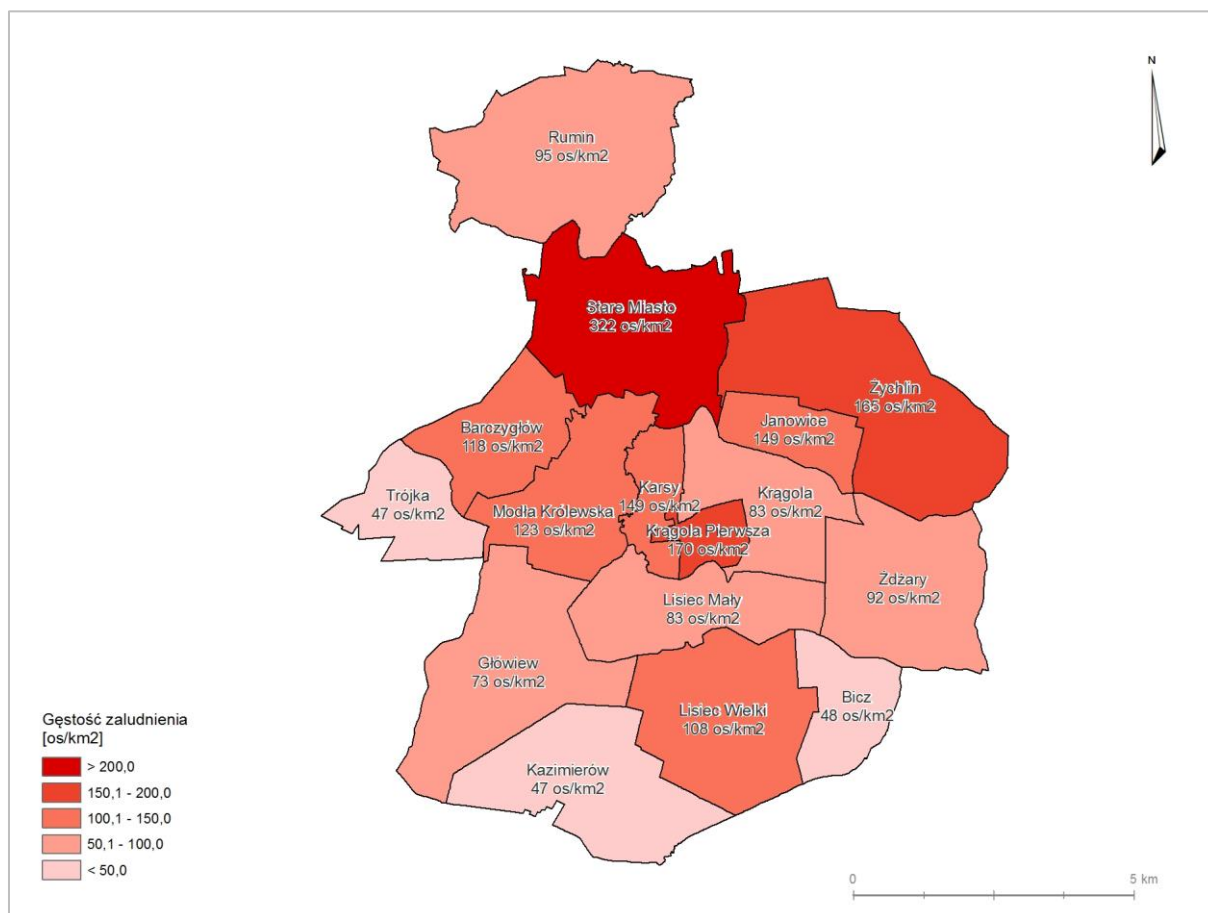
Uzyskanie porównywalności wyników diagnozy wymaga przetwarzania danych w ramach możliwie podobnych do siebie jednostek przestrzennych. Do diagnozy stanu przyjęto jednostki urbanistyczne, zgodnie ze „Zmianą Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Stare Miasto”, przyjętym uchwałą Nr XV/101/2015 Rady Gminy Stare Miasto z dnia 26 listopada 2015 r., obejmujące następujące sołectwa: Barczygłów, Bicz, Główiew, Janowice, Karsy, Kazimierów, Krągola, Krągola Pierwsza, Lisiec Mały, Lisiec Wielki, Modła Królewska, Rumin, Stare Miasto, Trójka, Żdźary oraz Żychlin.

Tabela nr 1: Jednostki urbanistyczne Gminy Stare Miasto

Lp.	Nazwa jednostki urbanistycznej	Symbol	liczba mieszkańców	powierzchnia [ha]
1	Barczyglów	I	533	451,37
2	Bicz	II	163	340,41
3	Główiew	III	651	896,91
4	Janowice	IV	394	265,24
5	Karsy	V	313	210,50
6	Kazimierów	VI	359	771,72
7	Krągola	VII	417	499,58
8	Krągola Pierwsza	VIII	240	141,20
9	Lisiec Mały	IX	477	573,86
10	Lisiec Wielki	X	873	805,07
11	Modła Królewska	XI	722	584,63
12	Rumin	XII	1 015	1 064,90
13	Stare Miasto	XIII	2 996	929,29
14	Trójka	XIV	163	349,74
15	Żdźary	XV	690	753,05
16	Żychlin	XVI	1 876	1 137,55
	Razem		11 882	9 775,02

Zasięg wytypowanych jednostek urbanistycznych wraz z gęstością zaludnienia przedstawiono na ryc. 1.

Ryc. 1. Gęstość zaludnienia w jednostkach urbanistycznych Gminy Stare Miasto

Wykorzystane źródła danych

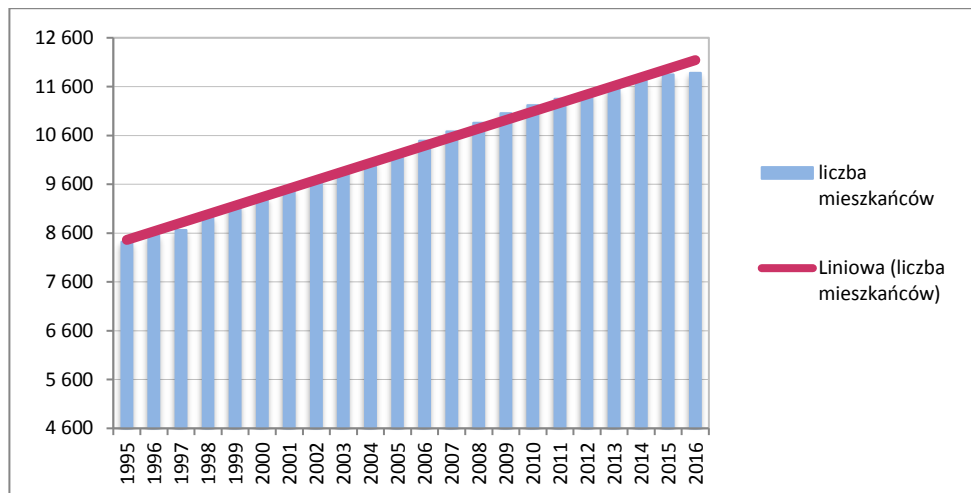
Do opracowania diagnozy stanu Gminy Stare Miasto, mającej na celu identyfikację potencjalnych obszarów gminy znajdujących się w stanie kryzysowym, wykorzystane zostały dane pozyskane z następujących źródeł:

- ✓ Urząd Gminy Stare Miasto,
- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starym Mieście,
- ✓ Powiatowy Urząd Pracy w Koninie,
- ✓ Komisarjat Policji w Starym Mieście,
- ✓ Krajowy Rejestr Sądowy,
- ✓ Narodowy Instytut Dziedzictwa,
- ✓ Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków,
- ✓ Państwowa Komisja Wyborcza,
- ✓ Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego,
- ✓ wyniki partycypacji społecznej.

2.1. Demografia

W Gminie Stare Miasto według stanu na 31.12.2016 r. zameldowane były 11 882 osoby. Od 1995 r. obserwowana jest tendencja wzrostowa liczby ludności (wykres nr 1).

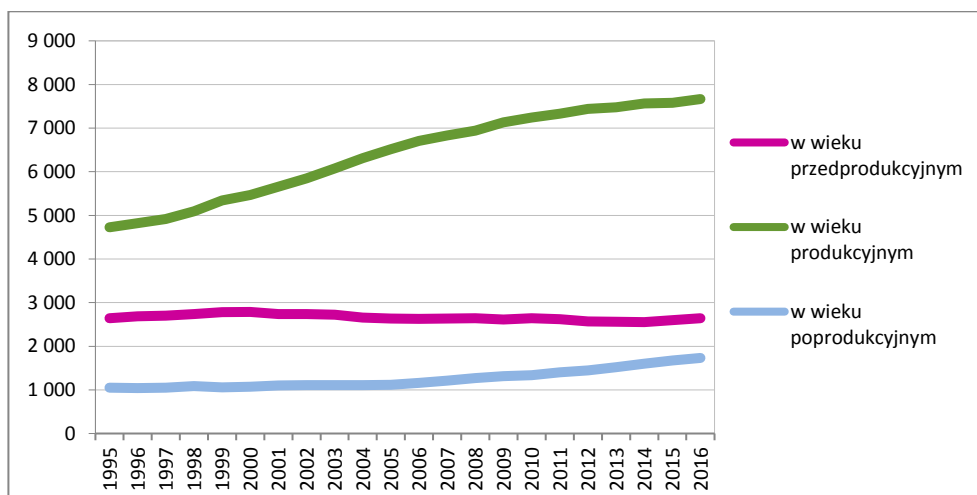
Wykres nr 1 Liczba ludności Gminy Stare Miasto w latach 1995-2016

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS

Analizując strukturę wiekową mieszkańców gminy od 1995 r. rośnie liczba osób w wieku produkcyjnym, jednak wraz z tymi zmianami nie następuje zmiana w liczbie osób w wieku przedprodukcyjnym do 17 roku życia. Od 2005 roku następuje dodatkowo wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym (wykres nr 2).

Wykres nr 2 Struktura wiekowa mieszkańców gminy

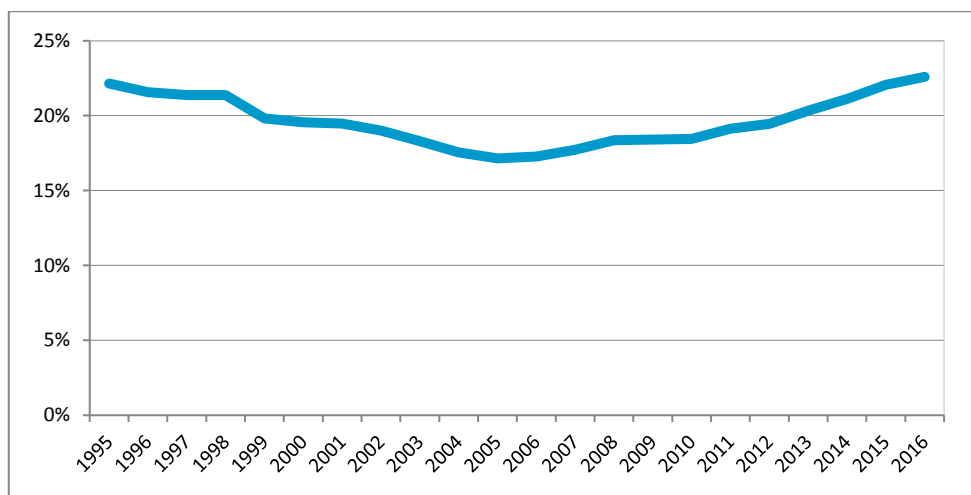

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS

Wiek przedprodukcyjny to wiek, w którym ludność nie osiągnęła jeszcze zdolności do pracy, tj. grupa wieku 0 - 17 lat. Wiek produkcyjny to okres zdolności do pracy, tj. dla mężczyzn grupa wieku 18-64 lata, dla kobiet - 18-59 lat, a wiek poprodukcyjny, w którym osoby zazwyczaj kończą pracę zawodową, tj. dla mężczyzn - 65 lat i więcej oraz dla kobiet - 60 lat i więcej.

Wskaźnik obciążenia demograficznego, tj. wskaźnik liczby ludności w wieku poprodukcyjnym przypadającej na 100 osób w wieku produkcyjnym obrazuje wiek demograficzny ludności oraz przedstawia dostępne na rynku pracy zasoby siły roboczej. Najwyższą wartość współczynnika odnotowano dla 2016 r. W latach 1995-2005 wartość wskaźnika systematycznie spadała, a od 2006 r. rośnie, osiągając poziom ponad 23% w 2016 r.

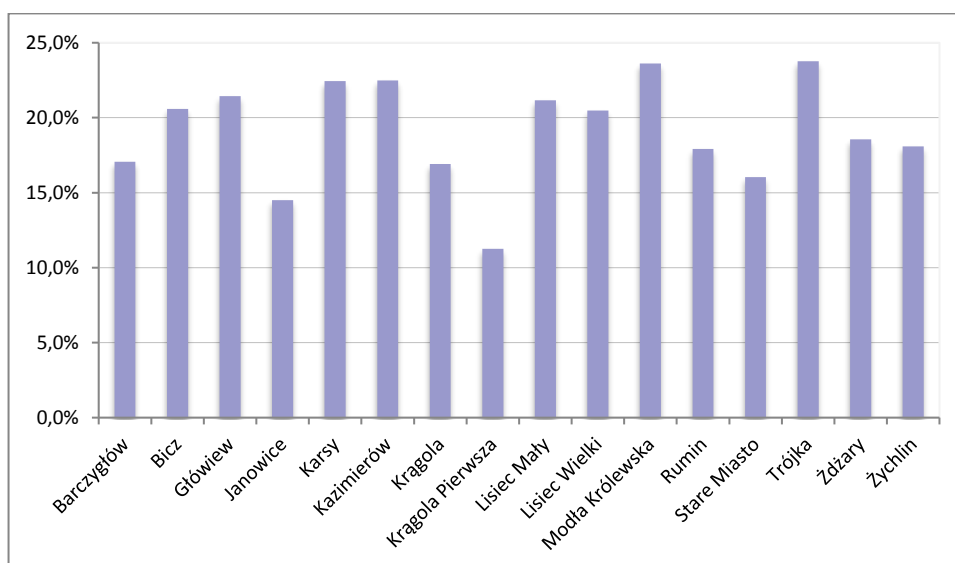
Wykres nr 3 Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Stare Miasto w latach 1995-2016

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS

Starzejące się społeczeństwo jest istotną przeszkodą w rozwoju gminy i wymaga podjęcia działań, mających na celu integrację mieszkańców. Najwyższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym odnotowano dla sołectwa Trójka, a wartości powyżej średniej są charakterystyczne również dla sołectw: Bicz, Główiew, Karsy, Kazimierów, Lisiec Mały, Lisiec Wielki, Modła Królewska oraz Żdżary.

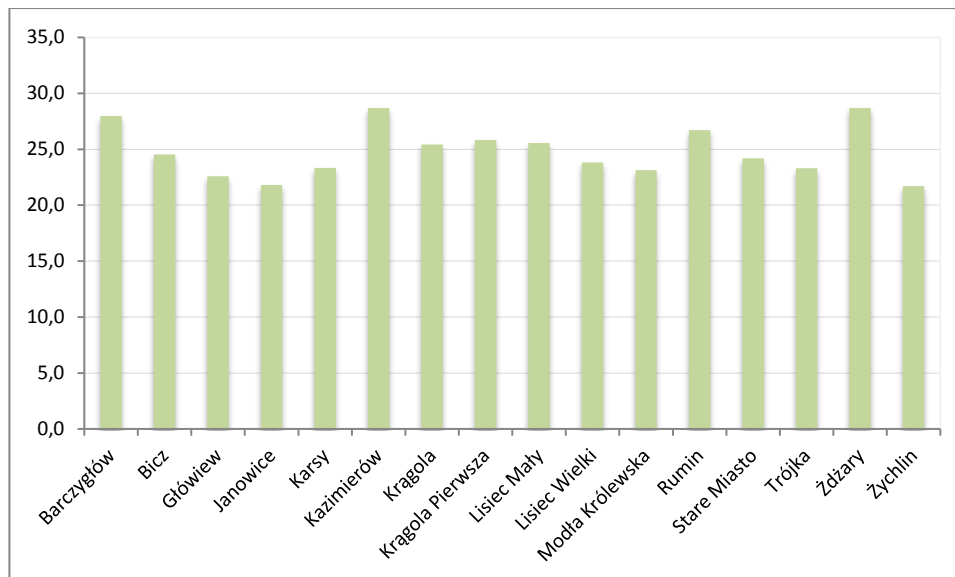
Wykres nr 4 Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym w poszczególnych jednostkach urbanistycznych gminy

Źródło danych: Urząd Gminy Stare Miasto

Liczba osób młodych do 17 roku życia w przeliczeniu na 100 mieszkańców jest najniższa w jednostce Żychlin. Wartości poniżej średniej zostały zaobserwowane także w jednostkach Głowiew, Janowice, Karsy, Lisiec Wielki, Modła Królewska, Stare Miasto oraz Trójka.

Wykres nr 5 Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym w przeliczeniu na 100 mieszkańców

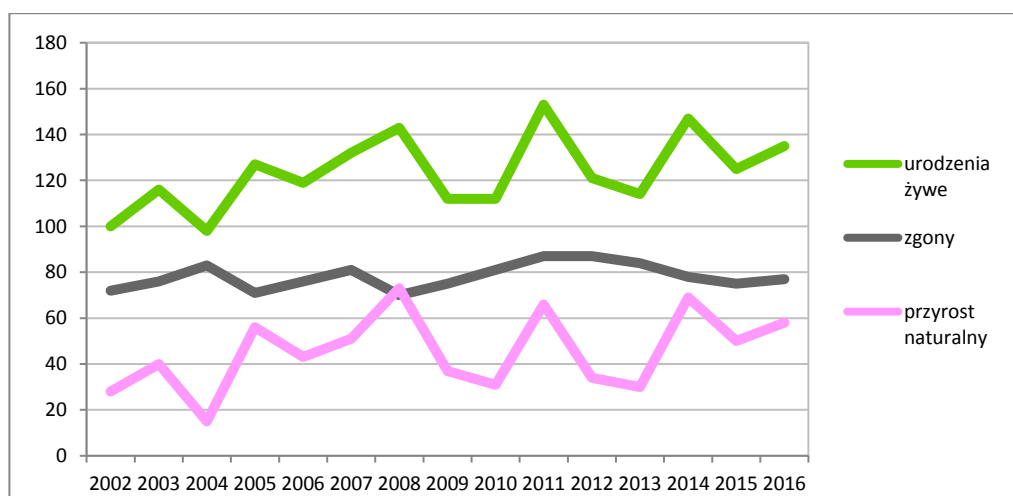

Źródło danych: Urząd Gminy Stare Miasto

W strukturze demograficznej Gminy Stare Miasto nieznacznie przeważają kobiety. Współczynnik feminizacji, określający wzajemne relacje między liczbą kobiet i mężczyzn, tj. liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn, w latach 2002-2014 przyjmował wartości od 99 do 100, aby w toku 2015 wzrosnąć do 101.

Przyrost naturalny w Gminie Stare Miasto jest dodatni, tj. liczba urodzeń jest większa niż liczba zgonów. W 2016 r. przyrost naturalny wyniósł +58 osób.

Wykres nr 6 Przyrost naturalny w latach 2005-2015

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS

2.2. Bezrobocie

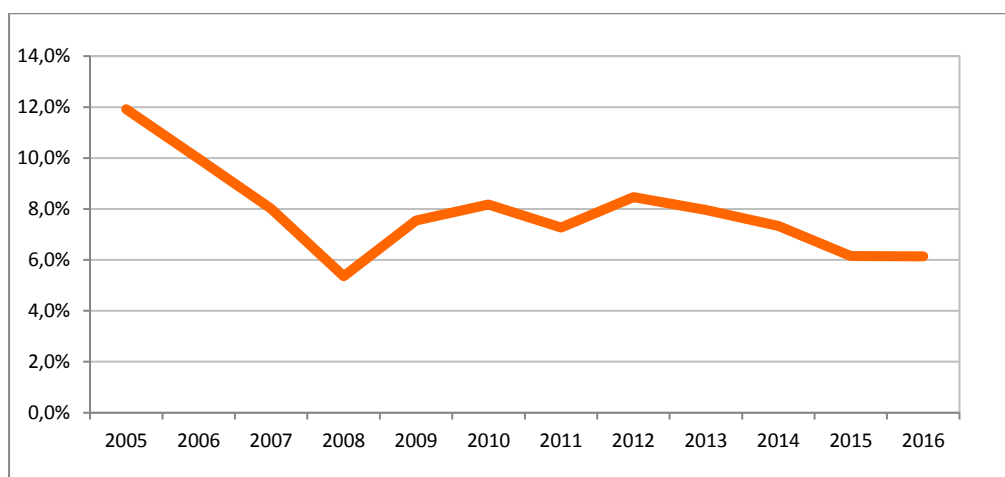
Brak zatrudnienia albo wykonywania pracy zarobkowej, zwłaszcza w perspektywie długoterminowej może być przyczyną problemów na płaszczyźnie ekonomicznej, ale także prowadzić do szeregu negatywnych zjawisk prowadzących do degradacji społecznej. Do tego rodzaju zjawisk można zaliczyć utrwalanie niekorzystnych wzorców postaw społecznych, tj. bierność, bezczynność czy bezradność i dziedziczenie ich przez kolejne pokolenia. Brak pracy może także prowadzić do wzrostu przestępczości na danym terenie, albo rodzić innego rodzaju negatywne czy patologiczne zachowania, tj. niewywiązywanie się z obowiązków rodzicielskich, zaniedbanie kwestii edukacji dzieci i młodzieży.⁶

W statystyce urzędów pracy **osobą bezrobotną** jest osoba niezatrudniona i niewykonywująca innej pracy zarobkowej, zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia, zarejestrowana we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego powiatowym urzędzie pracy oraz poszukująca zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, natomiast **stopa bezrobocia** jest to procentowy udział bezrobotnych (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności aktywnej zawodowo (ogółem lub danej grupy).⁷

Udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie mieszkańców

Na koniec grudnia 2016 r. liczba osób bezrobotnych z terenu Gminy Stare Miasto zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Koninie wynosiła 471 osób. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego od 2005 r. udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym spada do 5,4% w roku 2008, następnie wzrasta, osiągając poziom 8,5% w 2012 r., potem spada do wartości 6,1% w 2016 r.

Wykres nr 7 Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie mieszkańców Gminy Stare Miasto w wieku produkcyjnym w latach 2005-2016

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS

⁶ Demograficzne i społeczne uwarunkowania rewitalizacji miast w Polsce, praca pod red. Andrzeja Zborowskiego, Instytut Rozwoju Miast, tom 5, Kraków, 2009.

⁷ Zasady metodyczne statystyki rynku pracy i wynagrodzeń, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2008 [dostępne: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/zasady-metodyczne-rocznik-pracy/zasady-metodyczne-statystyki-rynku-pracy-i-wynagrodzen,1,1.html>]

W poszczególnych sołectwach Gminy Stare Miasto wskaźnik udziału osób bezrobotnych w liczbie mieszkańców przyjmuje wartości od 2,08% do 7,52%.

Tabela nr 2 Udział osób bezrobotnych w liczbie mieszkańców jednostek urbanistycznych Gminy Stare Miasto w roku 2016

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Barczygłów	4,32%
Bicz	4,91%
Główiew	4,76%
Janowice	4,31%
Karsy	4,47%
Kazimierów	7,52%
Krągola	4,32%
Krągola Pierwsza	2,08%
Lisiec Mały	3,77%
Lisiec Wielki	4,01%
Modła Królewska	3,88%
Rumin	3,45%
Stare Miasto	3,47%
Trójka	3,07%
Żdźary	4,06%
Żychlin	4,00%
średnia dla gminy	3,96%

Źródło danych: Powiatowy Urząd Pracy w Koninie

Odsetek osób młodych oraz starszych w liczbie bezrobotnych ogółem

Istotne znaczenie w diagnozie społecznej sytuacji gminy posiada poziom natężenia i przestrzennej koncentracji wskaźnika, ukazującego odsetek osób młodych oraz starszych w liczbie bezrobotnych ogółem. Są to grupy wymagające szczególnej pomocy na rynku pracy. Za młodą osobę bezrobotną uznano osoby pozostające bez pracy w wieku do 24 lat. Starsze osoby bezrobotne są to osoby w wieku od 55 roku życia.

Wskaźnik udziału osób młodych w liczbie bezrobotnych ogółem w poszczególnych sołectwach przyjmuje wartości od 0% do 41,18%. Wskaźniki powyżej średniej dla Gminy odnotowano dla jednostek: Barczygłów, Janowice, Karsy, Kazimierów, Krągola, Krągola Pierwsza, Rumin, Trójka oraz Żdźary.

Tabela nr 3 Odsetek osób młodych w ogólnej liczbie bezrobotnych

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Barczygłów	26,09%
Bicz	0,00%
Główiew	12,90%
Janowice	41,18%
Karsy	28,57%
Kazimierów	33,33%
Krągola	27,78%
Krągola Pierwsza	20,00%
Lisiec Mały	16,67%
Lisiec Wielki	8,57%
Modła Królewska	10,71%
Rumin	22,86%
Stare Miasto	18,27%
Trójka	40,00%
Żdzary	21,43%
Żychlin	16,00%
średnia dla gminy	19,53%

Źródło danych: Powiatowy Urząd Pracy w Koninie

Aktywizacja osób młodych wymaga podjęcia szeregu działań i jest przedsięwzięciem bardzo skomplikowanym, gdyż brak doświadczenia zawodowego jest istotnym czynnikiem utrudniającym znalezienie zatrudnienia bądź podjęcia pracy zarobkowej.

Wskaźnik udziału osób starszych w liczbie bezrobotnych ogółem w poszczególnych sołectwach przyjmuje wartości od 0% do 17,86%. Wskaźniki powyżej średniej dla Gminy odnotowano dla jednostek: Bicz, Główiew, Krągola, Modła Królewska, Rumin, Stare Miasto oraz Żychlin.

Tabela nr 4 Odsetek osób starszych w ogólnej liczbie bezrobotnych

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Barczygłów	8,70%
Bicz	12,50%
Główiew	12,90%
Janowice	0,00%
Karsy	7,14%
Kazimierów	3,70%
Krągola	11,11%
Krągola Pierwsza	0,00%

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Lisiec Mały	5,56%
Lisiec Wielki	5,71%
Modła Królewska	17,86%
Rumin	14,29%
Stare Miasto	15,38%
Trójka	0,00%
Żdźary	3,57%
Żychlin	13,33%
średnia dla gminy	10,83%

Źródło danych: Powiatowy Urząd Pracy w Koninie

Aktywizacja osób starszych jest przedsięwzięciem bardzo skomplikowanym. W przypadku bezrobotnych starszych istotną kwestią jest bardzo często brak niezbędnych umiejętności, co jest istotnym czynnikiem utrudniającym znalezienie zatrudnienia bądź podjęcia pracy zarobkowej.

2.3. Ubóstwo

Ubóstwo to pojęcie, które z jednej strony określa warunki życia jednostki, a z drugiej strony wskazuje na nierówności i sprzeczności występujące w społeczeństwie. Jest zjawiskiem wielowymiarowym, a dla polityki społecznej podstawowe znaczenie mają informacje dotyczące zasięgu ubóstwa ekonomicznego.⁸ Czynnikiem istotnie decydującym o sytuacji materialnej jednostki i jej rodziny, jest miejsce zajmowane na rynku pracy. Ubóstwem zagrożone są przede wszystkim osoby bezrobotne i rodziny osób bezrobotnych.

Zasięg ubóstwa jest zróżnicowany w zależności od grupy społeczno-ekonomicznej, określanej na podstawie przeważającego źródła dochodów. W najtrudniejszej sytuacji znajdowały się osoby żyjące w gospodarstwach domowych utrzymujących się z tzw. innych niezarobkowych źródeł, w tym przede wszystkim w gospodarstwach, których podstawę utrzymania stanowiły świadczenia społeczne inne niż renty i emerytury. Obniżaniu się stopy życiowej sprzyja także wykonywanie nisko płatnej pracy, a dotyczy to głównie osób o niskim poziomie wykształcenia, pracujących na stanowiskach robotniczych. Wykształcenie jest jednym z najważniejszych czynników różnicujących zagrożenie ubóstwem.⁹

⁸ Ubóstwo w Polsce w latach 2013 i 2014, 2015, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa [dostępne: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoieczna/ubostwo-w-polsce-w-latach-2013-i-2014,1,6.html>]

⁹ Tamże

Liczba osób korzystających z pomocy społecznej

Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej to udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem. W latach 2010-2015 wartości wskaźnika w poszczególnych latach utrzymują się na stałym poziomie.

Wykres nr 8 Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej mieszkańców w latach 2010-2015

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS

Według danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Starym Mieście w 2016 r. z pomocy świadczonej przez ośrodek skorzystało 379 osób. Głównym powodem przyznawania świadczeń z pomocy społecznej mieszkańcom gminy były uciążliwości wynikające z ubóstwa (46%), a następnie bezrobocia (26%) i niepełnosprawności (19%). Istotnymi kwestiami w Gminie, które są przyczyną przyznania świadczeń pomocy społecznej, są także długotrwała lub ciężka choroba, potrzeba ochrony macierzyństwa, wielodzietność, alkoholizm lub narkomania oraz przemoc w rodzinie.

Tabela nr 5 Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2016 roku

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Barczygłów	3,6
Bicz	1,2
Główiew	3,1
Janowice	1,0
Karsy	4,8
Kazimierów	7,2
Krągola	6,0
Krągola Pierwsza	0,4
Lisiec Mały	3,4
Lisiec Wielki	3,0
Modła Królewska	4,6

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Rumin	4,1
Stare Miasto	2,1
Trójka	4,9
Żdźary	5,2
Żychlin	2,3
średnia dla gminy	3,2

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starym Mieście

Najwyższą liczbą osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób według miejsca zamieszkania charakteryzują się miejscowości: Barczygłów, Karsy, Kazimierów, Krągola, Lisiec Mały, Modła Królewska, Rumin, Trójka, Żdźary.

Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności lub długotrwałej lub ciężkiej choroby

Osoby niepełnosprawne wymagają szczególnej uwagi ze strony pomocy społecznej. Na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, niepełnosprawność to trwała lub okresowa niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodująca niezdolność do pracy. Niepełnosprawność jest przyczyną przyznawania 19% świadczeń z tytułu pomocy społecznej w gminie.

Równie istotną kwestią jest wsparcie osób dotkniętych długotrwałą lub ciężką chorobą. Problem długotrwałej choroby dotyczy osób, które z powodu posiadanego schorzenia pozostają przez długi czas pod opieką lekarską, a choroba, na którą cierpią, często nie jest możliwa do całkowitego wyleczenia, a jedynie minimalizowane są jej objawy. Ciężka choroba natomiast to taka, która zagraża życiu człowieka. Choroby dotykające osoby wymagające wsparcia niejednokrotnie prowadzą także do niezdolności do pracy. Długotrwała lub ciężka choroba jest przyczyną przyznawania 14% świadczeń z tytułu pomocy społecznej w gminie.

Tabela nr 6 Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności lub długotrwałej lub ciężkiej choroby w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2016 roku

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Barczygłów	0,38
Bicz	0,61
Główiew	0,92
Janowice	0,00
Karsy	1,28
Kazimierów	2,51

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Krągola	2,16
Krągola Pierwsza	0,42
Lisiec Mały	1,68
Lisiec Wielki	0,92
Modła Królewska	0,69
Rumin	1,48
Stare Miasto	0,77
Trójka	1,23
Żdźary	1,45
Żychlin	1,12
średnia dla gminy	1,04

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Stary Mieście

Najwyższą liczbą osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności lub długotrwałej lub ciężkiej choroby w przeliczeniu na 100 osób według miejsca zamieszkania charakteryzują się miejscowości: Karsy, Kazimierów, Krągola, Lisiec Mały, Rumin, Trójka, Żdźary, Żychlin.

Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu przemocy w rodzinie

Kolejnym ważnym problemem jest kwestia przemocy w rodzinie. Z tytułu przemocy w rodzinie przyznawane jest 3% świadczeń pomocy społecznej w gminie.

Tabela nr 7 Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu przemocy w rodzinie w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2016 roku

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Barczygłów	0,19
Bicz	0,00
Główiew	0,00
Janowice	0,00
Karsy	0,00
Kazimierów	0,00
Krągola	0,00
Krągola Pierwsza	0,00
Lisiec Mały	0,00
Lisiec Wielki	0,00
Modła Królewska	0,00
Rumin	0,30
Stare Miasto	0,20
Trójka	0,00

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Żdzary	0,00
Żychlin	0,11
średnia dla gminy	0,10

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starym Mieście

Najwyższą liczbą osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu przemocy w rodzinie w przeliczeniu na 100 osób według miejsca zamieszkania charakteryzują się miejscowości: Barczygłów, Rumin, Stare Miasto, Żychlin.

2.4. Bezpieczeństwo

Kolejnym zjawiskiem, umożliwiającym zdefiniowanie obszaru w stanie kryzysowym, jest przestępczość. Często jest powiązana z innymi problemami społecznymi, tj. bezrobocie czy ubóstwo. W 2016 r. na terenie Gminy Stare Miasto popełnionych zostało łącznie 145 przestępstw, co po przeliczeniu na 100 mieszkańców gminy, daje wskaźnik wynoszący 1,22. Z danych Komisariatu Policji w Starym Mieście wynika, iż najbardziej liczną grupę przestępstw stanowią inne przestępstwa kryminalne, kradzieże i kierowanie pojazdem w stanie nietrzeźwości.

2.5. Aktywność społeczna

Aktywność społeczna to wszystkie unormowane społecznie działania jednostek, wykonywane w ramach określonych ról społecznych.¹⁰

Liczba organizacji pozarządowych na 100 osób

Aktywność mieszkańców przejawia się w działalności organizacji pozarządowych, tj. ochotnicze straże pożarne, kluby sportowe, stowarzyszenia społeczno-kulturalne, koła gospodyń wiejskich.

Tabela nr 8 Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 100 osób

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Barczygłów	0,19
Bicz	0,00
Główiew	0,15
Janowice	0,76
Karsy	0,32
Kazimierów	0,29
Krągola	0,24
Krągola Pierwsza	0,00

¹⁰ Definicja za encyklopedią PWN.

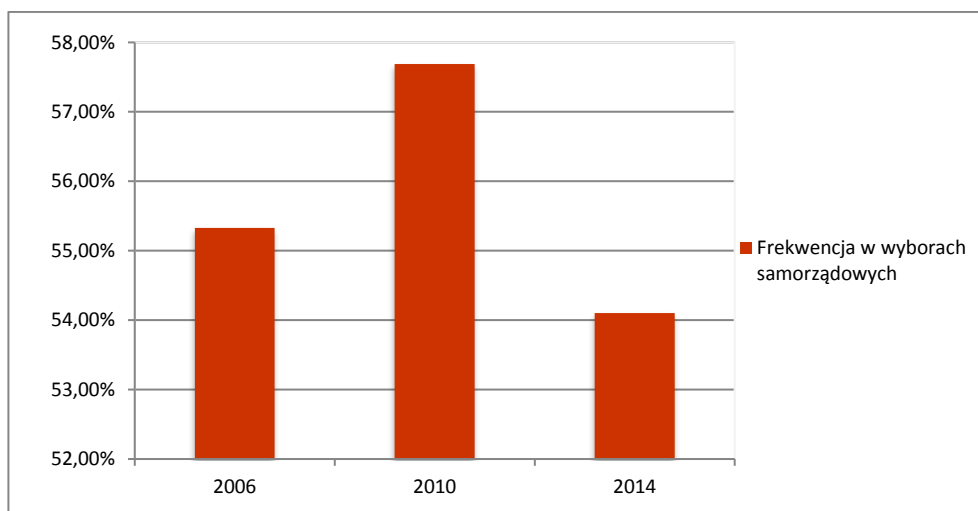
Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Lisiec Mały	0,21
Lisiec Wielki	0,34
Modła Królewska	0,14
Rumin	0,20
Stare Miasto	0,23
Trójka	0,61
Żdźary	0,14
Żychlin	0,21
średnia dla gminy	0,24

Źródło danych: Rejestr Stowarzyszeń Krajowego Rejestru Sądowego

Frekwencja w wyborach samorządowych w 2014 r.

Istotnym aspektem aktywności społecznej mieszkańców jest także frekwencja wyborcza w wyborach lokalnych. W 2006 r. wyniosła ona nieco ponad 55%, w 2010 r. była wyższa o ponad 2 punkty procentowe, a w kolejnych wyborach wynosiła 54,10%. Frekwencja wyborcza w gminie jest wyższa niż w skali województwa, natomiast niższa niż w skali powiatu. Może to świadczyć o małym zainteresowaniu mieszkańców sprawami lokalnymi, przy jednoczesnym zwracaniu przez nich uwagi w ramach partycypacji społecznej na konieczności podejmowania działań na rzecz lokalnej społeczności.

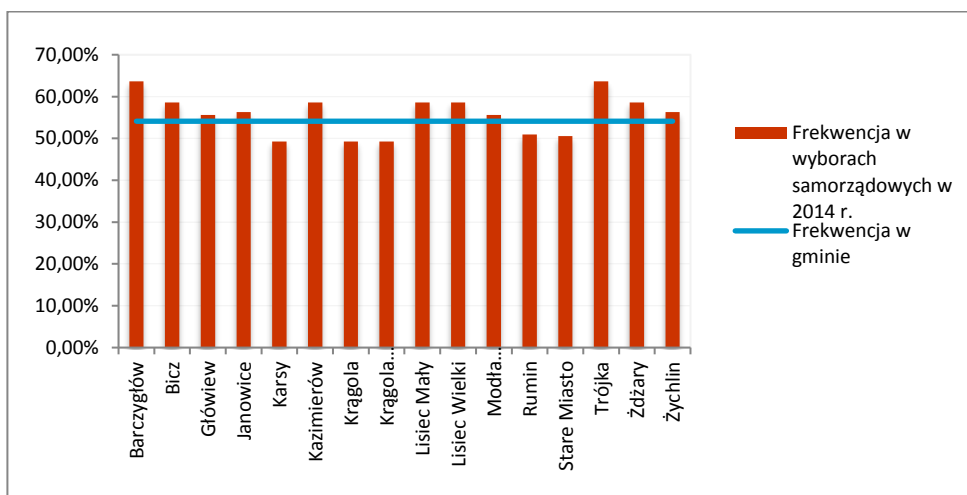
Wykres nr 9 Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w latach 2006-2014 w Gminie Stare Miasto

Źródło danych: Państwowa Komisja Wyborcza

Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w poszczególnych obwodach wyborczych wynosiła od 49,24% w jednostkach Karsy, Krągola, Krągola Pierwsza do 63,60% w obwodach w jednostkach Barczygłów i Trójka.

Wykres nr 10 Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w 2014 r. w poszczególnych jednostkach urbanistycznych

Źródło danych: Państwowa Komisja Wyborcza

2.6. Identyfikacja obszarów w stanie kryzysowym pod względem występowania negatywnych zjawisk społecznych

Jako **obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym pod względem występowania negatywnych zjawisk społecznych** można uznać taki, w którym nastąpiła koncentracja negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Do oceny sytuacji społecznej przyjęto wyniki i wnioski z partycypacji społecznej oraz wartości wskaźników delimitacyjnych.

Tabela nr 9 Zestawienie wskaźników delimitacyjnych wykorzystanych do diagnozy stanu w sferze społecznej

Symbol wskaźnika	Nazwa wskaźnika
WS1	Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym w przeliczeniu na 100 mieszkańców
WS2	Udział osób bezrobotnych w liczbie mieszkańców jednostek urbanistycznych
WS3	Udział młodych osób bezrobotnych w liczbie mieszkańców jednostek urbanistycznych
WS4	Udział starszych osób bezrobotnych w liczbie mieszkańców jednostek urbanistycznych
WS5	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców
WS6	Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności lub długotrwałej lub ciężkiej choroby w przeliczeniu na 100 mieszkańców

Symbol wskaźnika	Nazwa wskaźnika
WS7	Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu przemocy w rodzinie w przeliczeniu na 100 mieszkańców
WS8	Liczba organizacji pozarządowych na 100 osób
WS9	Frekwencja w wyborach samorządowych w 2014 r.

Każdy wskaźnik podlegał analizie w poszczególnych jednostkach urbanistycznych gminy. Jako sytuację kryzysową traktowano taką, w której wartość wskaźnika w danej jednostce urbanistycznej była wyższa od średniej dla wskaźników od W2 do W7 oraz niższa od średniej dla wskaźników WS1, WS8 i WS9 (wyróżnione w tabeli nr 9). Im więcej wskaźników osiągnęło wartości odpowiednio wyższe lub niższe od średniej, tym większe było natężenie problemów społecznych w jednostkach urbanistycznych gminy.

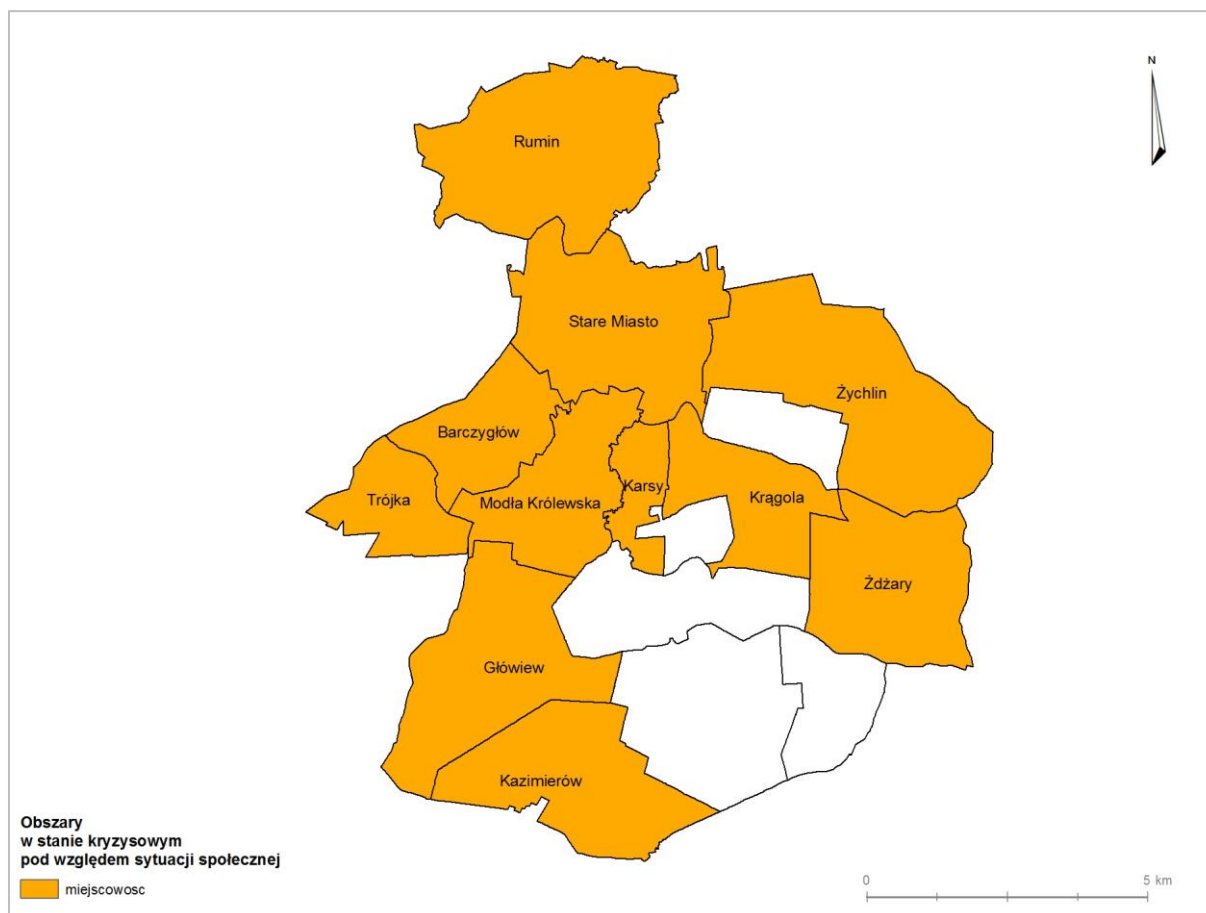
Tabela nr 10 Wartości wskaźników, charakteryzujących sferę społeczną Gminy Stare Miasto

Nazwa jednostki urbanistycznej	WS1	WS2	WS3	WS4	WS5	WS6	WS7	WS8	WS9
Barczygłów	28,0	4,3%	26,1%	8,7%	3,6	0,4	0,2	0,19	63,6%
Bicz	24,5	4,9%	0,0%	12,5%	1,2	0,6	0,0	0,00	58,6%
Główiew	22,6	4,8%	12,9%	12,9%	3,1	0,9	0,0	0,15	55,6%
Janowice	21,8	4,3%	41,2%	0,0%	1,0	0,0	0,0	0,76	56,3%
Karsy	23,3	4,5%	28,6%	7,1%	4,8	1,3	0,0	0,32	49,2%
Kazimierów	28,7	7,5%	33,3%	3,7%	7,2	2,5	0,0	0,28	58,6%
Krągola	25,4	4,3%	27,8%	11,1%	6,0	2,2	0,0	0,24	49,2%
Krągola Pierwsza	25,8	2,1%	20,0%	0,0%	0,4	0,4	0,0	0,00	49,2%
Lisiec Mały	25,6	3,8%	16,7%	5,6%	3,4	1,7	0,0	0,21	58,6%
Lisiec Wielki	23,8	4,0%	8,6%	5,7%	3,0	0,9	0,0	0,34	58,6%
Modła Królewska	23,1	3,9%	10,7%	17,9%	4,6	0,7	0,0	0,14	55,6%
Rumin	26,7	3,5%	22,9%	14,3%	4,1	1,5	0,3	0,20	51,0%
Stare Miasto	24,2	3,5%	18,3%	15,4%	2,1	0,8	0,2	0,23	50,5%
Trójka	23,3	3,1%	40,0%	0,0%	4,9	1,2	0,0	0,61	63,6%
Żdźary	28,7	4,1%	21,4%	3,6%	5,2	1,4	0,0	0,14	58,6%
Żychlin	21,7	4,0%	16,0%	13,3%	2,3	1,1	0,1	0,21	56,3%
Średnia dla gminy	24,4	4,0%	19,5%	10,8%	3,2	1,0	0,1	0,24	54,1%

Źródło danych: Opracowanie własne

Obszary w stanie kryzysowym pod względem występowania negatywnych zjawisk społecznych, zdiagnozowano w jednostkach urbanistycznych, w których przekroczone zostały wartości co najmniej 4 wskaźników, opisujących sytuację społeczną gminy (wyróżnione w tabeli nr 9), tj. Barczygłów, Główiew, Karsy, Kazimierów, Krągola, Modła Królewska, Rumin, Stare Miasto, Trójka, Żdźary, Żychlin (ryc. 2).

Ryc. 2. Obszary w stanie kryzysowym pod względem występowania negatywnych zjawisk społecznych na terenie Gminy Stare Miasto

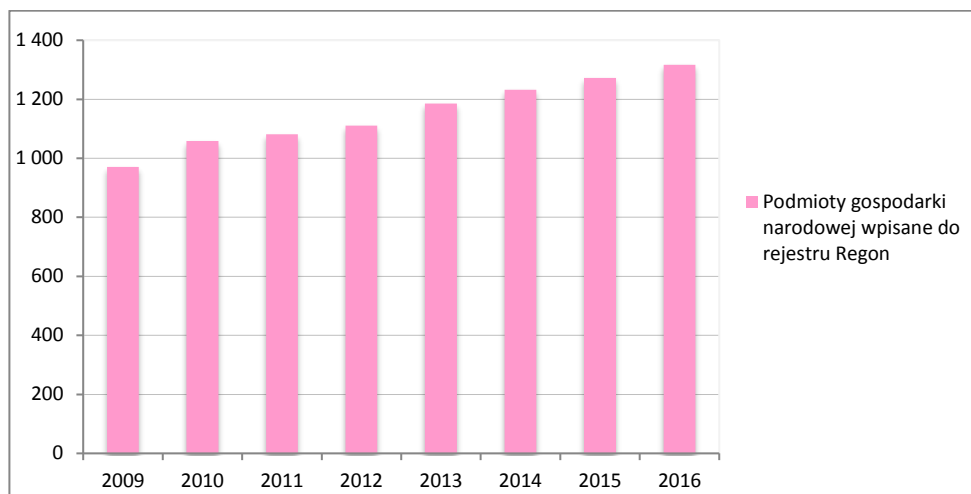
2.7. Sytuacja gospodarcza

Niski poziom przedsiębiorczości na danym terenie może stanowić jedną z przyczyn stanu kryzysowego. Dobrze rozwinięta sfera działalności gospodarczej jest związana z potencjałem kapitału ludzkiego w zakresie podejmowania ryzyka działalności na własny rachunek, ale także jest wypadkową takich zmiennych jak lokalizacja czy wsparcie władz lokalnych w sferze rozwoju przedsiębiorczości.

Liczba podmiotów zarejestrowanych w rejestrze Regon w przeliczeniu na 100 osób

Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie w 2009 r. wynosiła 971 i wzrosła do 1317 w 2016 r. Prawie 84% podmiotów zarejestrowanych to osoby fizyczne, prowadzące działalność gospodarczą.

Wykres nr 11 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon w latach 2009-2016

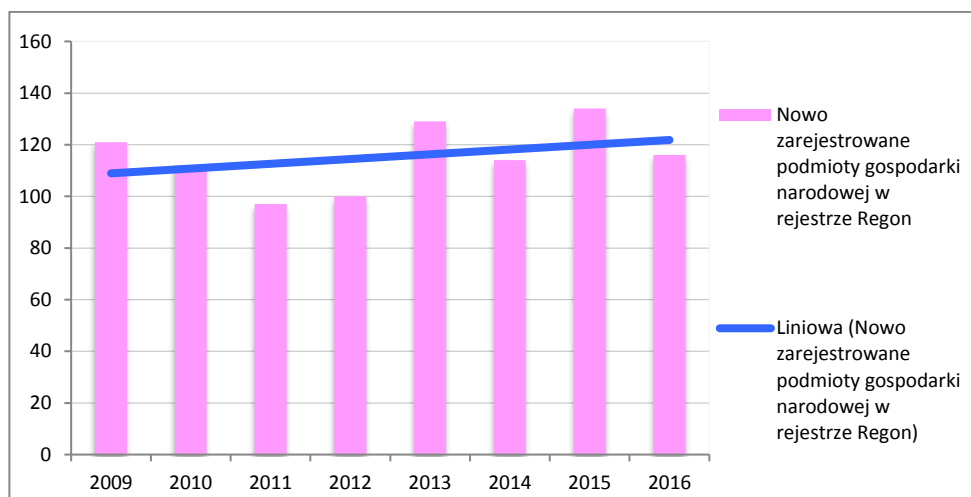

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze Regon w przeliczeniu na 100 osób

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w gminie wykazuje trend rosnący, począwszy od 2011 r.

Wykres nr 12 Nowo zarejestrowane podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon w latach 2009-2016

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w gminie w 2016 roku wynosiła 1,0.

Tabela nr 11 Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze Regon w przeliczeniu na 100 osób w 2016 r.

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Barczygłów	1,9
Bicz	1,2
Główiew	0,6
Janowice	0,5
Karsy	1,3
Kazimierów	1,4
Krągola	1,9
Krągola Pierwsza	1,7
Lisiec Mały	0,6
Lisiec Wielki	0,8
Modła Królewska	0,7
Rumin	0,8
Stare Miasto	1,0
Trójka	1,2
Żdźary	1,0
Żychlin	0,9
średnia dla gminy	1,0

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Poziom przedsiębiorczości mieszkańców gminy ma istotny wpływ na ożywienie rozwoju społeczno-gospodarczego, a także pozwala na przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia na obszarach zagrożonych patologiami społecznymi. Pozytywny wpływ na rozwój gospodarczy powinno mieć także wzmocnienie sektora ekonomii społecznej, gdyż działające na obszarze gminy organizacje pozarządowe stanowią znakomitą bazę do angażowania mieszkańców w sprawy lokalne i tworzenie inicjatyw oddolnych, a tym samym pobudzają aktywność mieszkańców.

W celu diagnozy sytuacji w sferze gospodarczej przyjęto wskaźniki uzupełniające, tj. udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców jednostek urbanistycznych oraz udział osób z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej liczbie bezrobotnych.

Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców

Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców w gminie w 2016 roku wyniósł 11,7%.

Tabela nr 12 Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 roku

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Barczygłów	10,5%
Bicz	12,9%
Główiew	13,7%
Janowice	9,9%
Karsy	14,1%
Kazimierów	13,1%
Krągola	10,8%
Krągola Pierwsza	7,5%
Lisiec Mały	13,0%
Lisiec Wielki	12,9%
Modła Królewska	14,7%
Rumin	11,1%
Stare Miasto	10,5%
Trójka	14,7%
Żdźary	11,2%
Żychlin	12,0%
średnia dla gminy	11,7%

Źródło danych: Urząd Gminy Stare Miasto

Najwyższym udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców charakteryzują się jednostki: Bicz, Główiew, Karsy, Kazimierów, Lisiec Mały, Lisiec Wielki, Modła Królewska, Trójka, Żychlin.

Udział osób z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej liczbie bezrobotnych

Udział osób z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej liczbie bezrobotnych w gminie w 2016 roku wyniósł 24,8%.

Tabela nr 13 Udział osób z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2016 roku

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Barczygłów	17,4%
Bicz	62,5%

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Główiew	32,3%
Janowice	17,7%
Karsy	35,7%
Kazimierów	63,0%
Krągola	11,1%
Krągola Pierwsza	0,0%
Lisiec Mały	16,7%
Lisiec Wielki	25,7%
Modła Królewska	14,3%
Rumin	31,4%
Stare Miasto	12,5%
Trójka	40,0%
Żdzary	35,7%
Żychlin	25,3%
średnia dla gminy	24,8%

Źródło danych: Powiatowy Urząd Pracy w Koninie

Najwyższym udziałem osób z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej liczbie bezrobotnych charakteryzują się jednostki: Bicz, Główiew, Karsy, Kazimierów, Lisiec Wielki, Rumin, Trójka, Żdzary, Żychlin.

2.8. Sytuacja środowiskowa

Stan środowiska przyrodniczego jest istotnym czynnikiem, mającym wpływ na jakość życia mieszkańców. Diagnoza sytuacji środowiskowej na terenie Gminy Stare Miasto powiązana jest ze standardami jakości środowiska, w tym gospodarką odpadami stanowiącymi zagrożenie dla życia, zdrowia lub stanu środowiska. W celu zdiagnozowania sytuacji środowiskowej na terenie Gminy Stare Miasto przyjęto wskaźnik ilości wyrobów zawierających azbest w przeliczeniu na powierzchnię jednostki. Wskaźnikiem uzupełniającym diagnozę w sferze środowiskowej jest udział powierzchni zielonych w powierzchni jednostek urbanistycznych.

Ilość wykorzystywanych wyrobów zawierających azbest w przeliczeniu na jednostkę powierzchni [Mg/km²]

Na mocy ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2017 r., poz. 519 z późn. zm.) azbest jest substancją stwarzającą szczególne zagrożenie dla środowiska. Po demontażu wyrobów zawierających azbest, powstałe odpady są traktowane jako odpady niebezpieczne.¹¹ Diagnoza stanu w odniesieniu do ilości wykorzystywanych

¹¹ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie katalogu odpadów, Dz. U. z 2014 r., poz. 1923.

wyrobów zawierających azbest w jednostkach urbanistycznych została przedstawiona w tabeli nr 14.

Tabela nr 14 Ilość wykorzystywanych wyrobów zawierających azbest w przeliczeniu na jednostkę powierzchni [Mg/km²]

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Barczygłów	36,7
Bicz	35,3
Główiew	33,2
Janowice	39,6
Karsy	47,8
Kazimierów	29,9
Krągola	25,5
Krągola Pierwsza	35,3
Lisiec Mały	42,2
Lisiec Wielki	43,4
Modła Królewska	39,5
Rumin	21,5
Stare Miasto	32,2
Trójka	24,5
Żdźary	28,4
Żychlin	17,9
średnia dla gminy	31,2

Źródło danych: Urząd Gminy Stare Miasto

Najwyższą ilością wyrobów azbestowych w przeliczeniu na jednostkę powierzchni charakteryzują się jednostki: Barczygłów, Bicz, Główiew, Janowice, Karsy, Krągola Pierwsza, Lisiec Mały, Lisiec Wielki, Modła Królewska, Stare Miasto.

Udział powierzchni zielonych w powierzchni jednostek urbanistycznych

Udział powierzchni zielonych dla Gminy Stare Miasto w 2016 roku wyniósł 18,03%.

Tabela nr 15 Udział powierzchni zielonych w powierzchni jednostek urbanistycznych

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Barczygłów	15,77%
Bicz	9,89%
Główiew	7,24%
Janowice	6,86%
Karsy	6,06%
Kazimierów	14,72%

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Krągola	11,21%
Krągola Pierwsza	12,27%
Lisiec Mały	16,14%
Lisiec Wielki	6,78%
Modła Królewska	2,54%
Rumin	27,32%
Stare Miasto	13,20%
Trójka	17,98%
Żdźary	16,50%
Żychlin	53,80%
średnia dla gminy	18,03%

Źródło danych: Urząd Gminy Stare Miasto

Najwyższy udział powierzchni zielonych w powierzchni jednostek urbanistycznych charakteryzują się jednostki: Barczygłów, Bicz, Główniew, Janowice, Karsy, Kazimierów, Krągola, Krągola Pierwsza, Lisiec Mały, Lisiec Wielki, Modła Królewska, Stare Miasto, Trójka, Żdźary.

2.9. Sytuacja przestrzenno-funkcjonalna

Sfera przestrzenno-funkcjonalna odgrywa istotną rolę w ocenie komfortu jakości życia mieszkańców danego obszaru. Obszary przestrzeni publicznej to obszary o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjające nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na ich położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne.¹²

Jednym z zadań samorządu gminy jest zaspokojenie potrzeb lokalnej społeczności. Rozwój gminy zależy także od umiejętności gospodarowania zasobami i od tego, jak władze gminy będą wykorzystywały swoje mocne strony w tym zakresie. Infrastruktura społeczna obejmuje zadania z zakresu oświaty, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, kultury i sportu, niezbędne do funkcjonowania lokalnej społeczności.

W Gminie Stare Miasto funkcjonuje Biblioteka Publiczna im. Joanny Papuzińskiej (wraz z filiami w Liścu Wielkim oraz Modle Królewskiej) oraz zespoły taneczne i Orkiestra Staromiejska.

Potrzeby edukacyjne mieszkańców w zakresie szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego realizowane są przez następujące placówki:

- ✓ Szkoła Podstawowa w Barczygłowie,
- ✓ Szkoła Podstawowa im. Bolesława Prusa w Liścu Wielkim,
- ✓ Szkoła Podstawowa w Modle Królewskiej,

¹² Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dz.U. 2017 r., poz. 1073.

- ✓ Szkoła Podstawowa im. gen. Józefa Bema w Starym Mieście,
- ✓ Szkoła Podstawowa im. Miry Stanisławskiej-Meysztowicz w Żdżarach,
- ✓ Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Żychlinie.

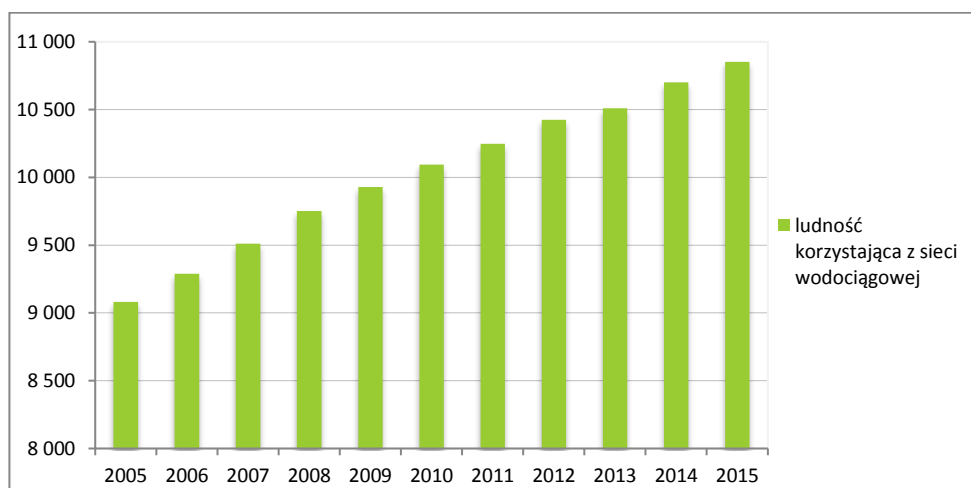
W Gminie Stare Miasto funkcjonuje także Przedszkole Samorządowe w Starym Mieście wraz z oddziałami w Liścu Wielkim i Ruminie. Dodatkowo przy szkołach podstawowych w Barczygłowie, Liścu Wielkim, Modle Królewskiej, Starym Mieście, Żdżarach i Żychlinie również działają oddziały przedszkolne.

W celu oceny sytuacji przestrzenno-funkcjonalnej Gminy Stare Miasto diagnozie poddano obszary gminnej infrastruktury technicznej.

Odsetek ludności korzystający z sieci wodociągowej

W 2016 r. 90% mieszkańców gminy Stare Miasto korzystało z sieci wodociągowej.¹³

Wykres nr 13 Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w latach 2005-2015

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Na obszarze Gminy Stare Miasto sieć wodociągowa funkcjonuje we wszystkich jednostkach Gminy.

Tabela nr 16 Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej w roku 2016

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Barczygłów	89%
Bicz	82%
Główiew	90%
Janowice	100%
Karsy	100%
Kazimierów	89%

¹³ Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

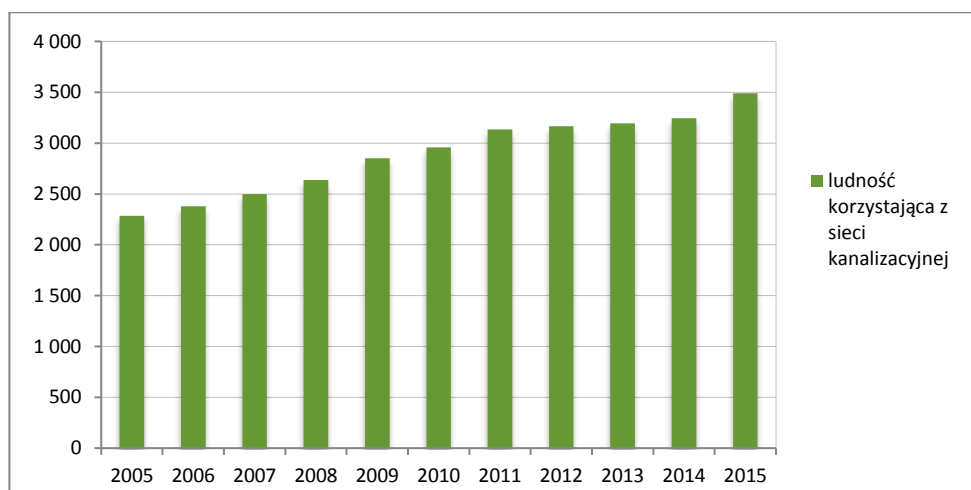
Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Krągola	87%
Krągola Pierwsza	88%
Lisiec Mały	98%
Lisiec Wielki	87%
Modła Królewska	85%
Rumin	67%
Stare Miasto	94%
Trójka	100%
Żdźary	82%
Żychlin	100%
średnia dla gminy	90%

Źródło danych: Urząd Gminy Stare Miasto

Odsetek ludności korzystający z sieci kanalizacyjnej

W 2016 r. 26% mieszkańców Gminy Stare Miasto korzystało z sieci kanalizacyjnej.¹⁴

Wykres nr 14 Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w latach 2005-2015

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Na obszarze Gminy Stare Miasto sieć kanalizacyjna funkcjonuje w jednostkach Modła Królewska, Stare Miasto oraz Żychlin.

Tabela nr 17 Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w roku 2016

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Barczygłów	0%
Bicz	0%
Główiew	0%

¹⁴ Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Janowice	0%
Karsy	0%
Kazimierów	0%
Krągola	0%
Krągola Pierwsza	0%
Lisiec Mały	0%
Lisiec Wielki	0%
Modła Królewska	9%
Rumin	0%
Stare Miasto	56%
Trójka	0%
Żdźary	0%
Żychlin	65%
średnia dla gminy	26%

Źródło danych: Urząd Gminy Stare Miasto

2.10. Sytuacja techniczna

Stan techniczny budynków jest związany z datą budowy budynków, obowiązujących wówczas norm i przepisów, a także z prowadzonymi pracami remontowymi czy termomodernizacyjnymi. Prawie 48% budynków zostało wzniesione przed 1989 r.¹⁵ Istnieje wobec tego konieczność przeglądu technicznego stanu budynków i bieżących remontów, konserwacji i prowadzenia procesów kompleksowej termomodernizacji. W trakcie spotkań mieszkańcy podkreślali konieczność poprawy stanu technicznego zarówno budynków mieszkalnych, jak i gospodarczych, a także użyteczności publicznej i zabytkowych. Zły stan techniczny budynków jest w opinii mieszkańców przyczyną zanieczyszczenia środowiska zwłaszcza w obliczu wykorzystywania starych pieców jako źródeł ogrzewania i azbestowo-cementowych pokryć dachowych.

Tabela nr 18 Liczba budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Barczygłów	57,7%
Bicz	79,5%
Główiew	64,8%
Janowice	70,0%
Karsy	68,4%
Kazimierów	76,8%
Krągola	55,9%

¹⁵ Dane Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

Nazwa jednostki urbanistycznej	2016
Krągola Pierwsza	41,9%
Lisiec Mały	60,2%
Lisiec Wielki	62,4%
Modła Królewska	72,9%
Rumin	42,4%
Stare Miasto	30,4%
Trójka	72,5%
Żdźary	64,7%
Żychlin	30,8%
średnia dla gminy	47,7%

Źródło danych: Urząd Gminy Stare Miasto

Zużycie energii na potrzeby ogrzewania i przygotowania ciepłej wody użytkowej w budynkach jest istotną częścią łącznego zużycia energii finalnej w gminie. W związku z powyższym istnieje znaczny potencjał zaoszczędzenia energii cieplnej w budownictwie poprzez zastosowanie rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska. Jednym z możliwych działań do podjęcia jest termomodernizacja, prowadząca do zwiększenia efektywności wykorzystania energii finalnej, a co za tym idzie do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych. Przedsięwzięcia termomodernizacyjne obejmują:

- ✓ ulepszenia, w wyniku których następuje zmniejszenie zapotrzebowania na energię dostarczaną na potrzeby ogrzewania i podgrzewania wody użytkowej oraz ogrzewania do budynków,
- ✓ ulepszenia, w wyniku których następuje zmniejszenie strat energii pierwotnej w lokalnych sieciach ciepłowniczych oraz zasilających je lokalnych źródłach ciepła,
- ✓ wykonanie przyłącza technicznego do scentralizowanego źródła ciepła, w związku z likwidacją lokalnego źródła ciepła, w wyniku czego następuje zmniejszenie kosztów pozyskania ciepła dostarczanego do budynków,
- ✓ całkowita lub częściowa zamiana źródeł energii na źródła odnawialne lub zastosowanie wysokosprawnej kogeneracji.¹⁶

Na terenie Gminy Stare Miasto znajdują się obiekty dziedzictwa kulturowego. Do rejestru zabytków nieruchomych prowadzonego przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu wpisane zostały następujące zabytki:

- ✓ Lisiec Wielki
zespół kościoła par. (kościół pw. św. Jana Chrzciciela, kaplica grobowa, ob. kostnica, dzwonnica, cmentarz kościelny, ogrodzenie cmentarza), nr rej.: 226/Wlkp/A z 27.04.2005,
- ✓ Posoka
dom nr 12, nr rej.: A-534/275 z 9.11.1998,
- ✓ Rumin

¹⁶ Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów, Dz.U. 2017 r., poz. 130.

- zespół dworski (dwór, park), nr rej.: 841/Wlkp/A z 13.06.2011,
- ✓ Stare Miasto
 - kościół par. pw. św. Piotra i Pawła, nr rej.: 64 z 5.02.1965,
 - cmentarz rzym.-kat. , nieczynny, nr rej.: A-492/233 z 16.11.1993,
 - cmentarz choleryczny, nr rej.: A-493/234 z 16.11.1993,
- ✓ Żychlin
 - kalwiński zespół architektoniczny: kościół, dzwonnica, nr rej.: 737 z 13.09.1969,
 - pastorówka, cmentarz, mauzoleum Bronikowskich, nr rej.: 452/193 z 17.10.1990
 - zespół pałacowy (pałac, park), nr rej.: 439/181 z 5.04.1990,
 - spichrz, nr rej.: 1030 z 12.03.1970.

2.11. Delimitacja obszarów zdegradowanych

Stan kryzysowy to stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej.

Tabela nr 19 Zestawienie wskaźników wykorzystanych do diagnozy stanu w sferze gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej

Symbol wskaźnika	Nazwa wskaźnika
WG1	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze Regon w przeliczeniu na 100 osób
WG2	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców
WG3	Udział osób z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej liczbie bezrobotnych
WŚ1	Ilość wykorzystywanych wyrobów zawierających azbest w przeliczeniu na jednostkę powierzchni [Mg/km ²]
WŚ2	Udział powierzchni zielonych w powierzchni jednostek urbanistycznych
WP1	Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej
WP2	Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej
WF1	Liczba budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych

Na podstawie przeprowadzonych analiz i partycypacji społecznej wyznaczono **obszary zdegradowane** na terenie Gminy Stare Miasto, w których oprócz negatywnych zjawisk społecznych, zdiagnozowano występowanie negatywnych zjawisk w co najmniej jednej ze sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej (tabela nr 20).

Tabela nr 20 Wartości wskaźników, charakteryzujących sferę gospodarczą, środowiskową, przestrzenno-funkcjonalną i techniczną Gminy Stare Miasto

Nazwa jednostki urbanistycznej	Symbol	WG1	WG2	WG3	WŚ1	WŚ2	WP1	WP2	WF1
Barczygłów	I	1,9	10,5%	17,4%	36,7	15,8%	89%	0%	57,7%
Bicz	II	1,2	12,9%	62,5%	35,3	9,9%	82%	0%	79,5%
Główiew	III	0,6	13,7%	32,3%	33,2	7,2%	90%	0%	64,8%
Janowice	IV	0,5	9,9%	17,6%	39,6	6,9%	100%	0%	70,0%
Karsy	V	1,3	14,1%	35,7%	47,8	6,1%	100%	0%	68,4%
Kazimierów	VI	1,4	13,1%	63,0%	29,9	14,7%	89%	0%	76,8%
Krągola	VII	1,9	10,8%	11,1%	25,5	11,2%	87%	0%	55,9%
Krągola Pierwsza	VIII	1,7	7,5%	0,0%	35,3	12,3%	88%	0%	41,9%
Lisiec Mały	IX	0,6	13,0%	16,7%	42,2	16,1%	98%	0%	60,2%
Lisiec Wielki	X	0,8	12,9%	25,7%	43,4	6,8%	87%	0%	62,4%
Modła Królewska	XI	0,7	14,7%	14,3%	39,5	2,5%	85%	9%	72,9%
Rumin	XII	0,8	11,1%	31,4%	21,5	27,3%	67%	0%	42,4%
Stare Miasto	XIII	1,0	10,5%	12,5%	32,2	13,2%	94%	56%	30,4%
Trójka	XIV	1,2	14,7%	40,0%	24,5	18,0%	100%	0%	72,5%
Żdzary	XV	1,0	11,2%	35,7%	28,4	16,5%	82%	0%	64,7%
Żychlin	XVI	0,9	12,0%	25,3%	17,9	53,8%	100%	65%	30,8%
Średnia dla gminy		1,0	11,7%	24,8%	31,2	18,0%	90%	26%	47,7%

Negatywne zjawiska w sferze gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej, zdiagnozowano we wszystkich jednostkach urbanistycznych Gminy Stare Miasto. W tabeli nr 21 zestawiono jednostki urbanistyczne, w których zdiagnozowano sytuację kryzysową w sferze społecznej oraz współwystępowanie zjawisk negatywnych w sferze gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej.

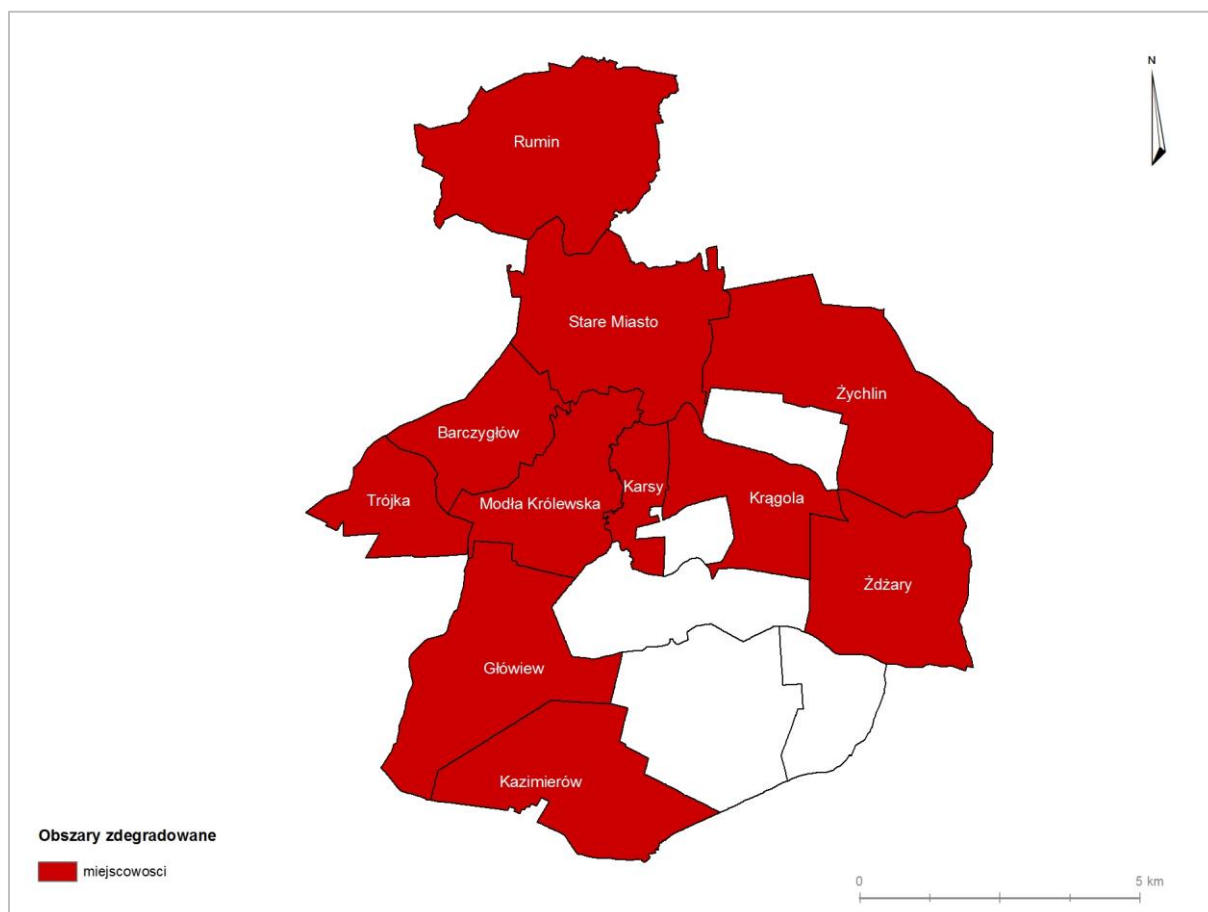
Tabela nr 21 Jednostki urbanistyczne w stanie kryzysowym pod względem sytuacji społecznej i współwystępowania negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej

Nazwa jednostki urbanistycznej	Symbol	Obszar w stanie kryzysowym pod względem sytuacji społecznej	Obszar zdegradowany
Barczygłów	I	tak	tak
Główiew	III	tak	tak
Karsy	V	tak	tak
Kazimierów	VI	tak	tak
Krągola	VII	tak	tak
Modła Królewska	XI	tak	tak

Nazwa jednostki urbanistycznej	Symbol	Obszar w stanie kryzysowym pod względem sytuacji społecznej	Obszar zdegradowany
Rumin	XII	tak	tak
Stare Miasto	XIII	tak	tak
Trójka	XIV	tak	tak
Żdźary	XV	tak	tak
Żychlin	XVI	tak	tak

Obszar zdegradowany to obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy, gdzie negatywne zjawiska w sferze społecznej występują wspólnie z negatywnymi zjawiskami w pozostałych sferach. Rozmieszczenie przestrzenne obszarów zdegradowanych na terenie Gminy Stare Miasto zostało przedstawione na ryc. 3.

Ryc. 3. Obszary zdegradowane na terenie Gminy Stare Miasto

Diagnoza stanu i wyniki partycypacji społecznej posłużyły do wyznaczenia obszarów zdegradowanych w Gminie Stare Miasto, które mają zostać objęte „Programem rewitalizacji Gminy Stare Miasto na lata 2017-2023”. Łączna liczba mieszkańców i powierzchnia obszarów zdegradowanych została zestawiona w tabeli nr 22.

Tabela nr 22 Liczba mieszkańców i powierzchnia wyznaczonych obszarów zdegradowanych

Nazwa jednostki urbanistycznej	Symbol	liczba mieszkańców	Powierzchnia (ha)
Barczygłów	I	533	451
Główiew	III	651	897
Karsy	V	313	211
Kazimierów	VI	359	772
Krągola	VII	417	500
Modła Królewska	XI	722	585
Rumin	XII	1 015	1 065
Stare Miasto	XIII	2 996	929
Trójka	XIV	163	350
Żdźary	XV	690	753
Żychlin	XVI	1 876	1 138
Razem		9 735	7 651

3. POGŁĘBIONA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI I ZASIĘG PRZESTRZENNY OBSZARU REWITALIZACJI

Obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację, wyznacza się jako **obszar rewitalizacji** (art. 10 ustawy). Obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic.

Na wyznaczonych obszarach zdegradowanych Gminy Stare Miasto mieszka 82% ludności, a ich powierzchnia stanowi 78% łącznej powierzchni gminy.

Niniejsza diagnoza stanowi podstawę do dyskusji w ramach partycypacji społecznej do określenia obszaru rewitalizacji Gminy Stare Miasto, biorąc pod uwagę oczekiwania i potrzeby lokalnej społeczności, a także istotność obszaru dla rozwoju lokalnego gminy.

4. Wykorzystane źródła danych

Akty prawne

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz.U. z 2016 r., poz. 446.
2. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, Dz.U. z 2017 r. poz. 1023.
3. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dz.U. z 2017 r., poz. 1073.
4. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz.U. z 2017 r., poz. 1065 ze zm.
5. Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów, Dz.U. z 2017 r., poz. 130.
6. Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, Dz. U. z 2016 r., poz. 353 ze zm.
7. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, Dz. U. z 2017 r., poz. 519 z późn. zm.
8. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, Dz.U 2011, nr 209, poz. 1245.
9. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie katalogu odpadów, Dz. U. z 2014 r., poz. 1923.

Pozostałe źródła

1. Dane Państwowej Komisji Wyborczej, dostępne: <http://pkw.gov.pl>.
2. Dane Banku Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, dostępne: www.stat.gov.pl
3. Demograficzne i społeczne uwarunkowania rewitalizacji miast w Polsce, praca pod red. Andrzeja Zborowskiego, Instytut Rozwoju Miast, tom 5, Kraków, 2009.
4. Geoserwis Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, <http://geoserwis.gdos.gov.pl>.
5. Parysek J. J., Wojtasiewicz L., 1979. Metody analizy regionalnej i metody planowania regionalnego, Studia KPZK PAN, t. 69, Państwowe Wydawnictwo Naukowe
6. Pluta W., 1986. Wielowymiarowa analiza porównawcza w modelowaniu ekonometrycznym, PWN, Warszawa.
7. Szymła Z., 2000. Determinanty rozwoju regionalnego. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wrocław.
8. Ubóstwo w Polsce w latach 2013 i 2014, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2015 [dostępne: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoeczna/ubostwo-w-polsce-w-latach-2013-i-2014,1,6.html>]
9. Ustawa o rewitalizacji. Praktyczny komentarz. Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa Departament Polityki Przestrzennej Warszawa, 2016. Dostępny: <https://mib.gov.pl/files/0/1796888/Ustawaorewitalizacijpraktycznykomentarz.pdf>
10. Wpływ potencjału demograficznego i gospodarczego miast wojewódzkich na kondycję województw, 2013, Mazowiecki Ośrodek Badań Regionalnych, Warszawa.

11. Wytyczne Ministra Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, dostępne:
https://www.mr.gov.pl/media/23916/Wytyczne_dot_rewitalizacji_po_aktualizacji-zatwierdzone02082016clear.pdf
12. Zasady metodyczne statystyki rynku pracy i wynagrodzeń, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2008 [dostępne: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/zasady-metodyczne-rocznik-pracy/zasady-metodyczne-statystyki-ryнку-pracy-i-wynagrodzen,1,1.html>]
13. „Zasady programowania i wsparcia rewitalizacji w ramach WRPO 2014+”, http://wrpo.wielkopolskie.pl/system/file_resources/attachments/000/004/063/original/Zasady_programowania_i_wsparcia_rewitalizacji_w_ramach_WRPO_2014__.pdf?1475840252.